DEERLIJK

DESSELGEMSTRAAT

ARCHEOLOGIENOTA BUREAUONDERZOEK VERSLAG VAN DE RESULTATEN

BART
BOT
ARCHEOLOGIE

Titel: **Archeologienota Deerlijk Desselgemstraat**

Erkend archeoloog: **Bart Bot OE/ERK/Archeoloog/2016/00114**

Auteurs: **Bart Bot**

Advies specialisten: **/**

Wetenschappelijke advisering: **/**

Projectcode bureauonderzoek**: 2020C258**

Locatiegegevens: **Provincie West-Vlaanderen, Deerlijk, Desselgemstraat**

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: **Xmax, ymax; xmin, ymin: 79742, 172704 ; 79600,172513**

Kadastergegevens: **Deerlijk, afdeling 1; sectie A, perceelnrs. 325D & 326B**

Betrokken actoren: **Bart Bot (erkend archeoloog), opdrachtgever**

Plaats en datum: **Ledeberg, 17/05/2020**

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Bart Bot Archeologie.
Bart Bot Archeologie aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUD

1. Inleiding 3

1.1. Onderzoeksopdracht 3

1.2. Wettelijk kader 3

1.3. Randvoorwaarden 4

2. Onderzoeksmethode 5

2.1. Motivering 5

2.2. Organisatie 5

3. Kader en aanleiding 6

3.1. Topografische situering 6

3.2. Huidige situatie en geplande werken 8

4. Assesmentrapport 11

4.1. Landschappelijk situering 11

4.2. Geologische situering 13

4.3. Bodemkundige situering 16

4.4. Historische schets 18

4.5. Kaartmateriaal 18

4.6. Archeologische voorkennis 24

4.6.1. Archeologische prospecties en opgravingen 24

4.6.2. Indicatoren 24

4.6.3. Archeologische nota's 25

5. Synthese 29

5.1. Archeologisch verwachtingspatroon 29

5.2. Onderzoeksvragen 30

6. Besluit 31

7. Bibliografie 32

8. Figurenlijst 33

1. INLEIDING

1.1. ONDERZOEKSOPDRACHT

Aanleiding van onderstaand bureauonderzoek vormt de geplande verkaveling te Deerlijk (prov. West-Vlaanderen). Met dit bureauonderzoek wordt de eerste stap gezet van het archeologisch vooronderzoek met het oog op het bekomen van een archeologienota waarvan akte genomen is en aldus de behartiging van de archeologische belangen binnen de planrealisatie, conform het actueel Vlaams erfgoedbeleid.
Het archeologisch vooronderzoek betracht vooreerst archeologische artefacten en sites op te sporen binnen de grenzen van het projectgebied. Finaal formuleert het archeologisch vooronderzoek een beargumenteerde inschatting van het potentieel voor kennisvermeerdering van eventueel aanwezige archeologische resten binnen de grenzen van het projectgebied, en hoe hiermee om te gaan in het kader van de planuitvoering.
Een dergelijke inschatting kan gebeuren na het beantwoorden van de volgende onderzoeksvragen:

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?
- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?
- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?
- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?
- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?
- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

1.2. WETTELIJK KADER

Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande aanvraag van een omgevingsvergunning met betrekking tot het verkavelen van gronden waarbij de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000m^2 of meer bedraagt. De totale oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt circa 15945m^2. Vandaar is men verplicht een archeologienota bij de aanvraag in te dienen. Het projectgebied bevindt zich

niet in een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten is. Het valt noch in een beschermde archeologische site, noch in een vastgestelde archeologische zone.

1.3. RANDVOORWAARDEN

Voor het bureauonderzoek worden enkel toegankelijke en beschikbare bronnen gebruikt.

2. ONDERZOEKSMETHODE

2.1. MOTIVERING

Doel van het bureauonderzoek is een zo helder mogelijk beeld te vormen van het archeologisch potentieel. Deze drukt een verwachting uit ten aanzien van voorkomen, aard, gaafheid en conservering van de archeologische resten in de ondergrond van het plangebied. Deze archeologische verwachting wordt getoetst en vergeleken met de geplande werken. Op die manier kan een gefundeerde uitspraak gedaan worden of er al dan niet verder archeologisch onderzoek is aangewezen.

2.2. ORGANISATIE

Om de archeologienota op te stellen werden verschillende bronnen geraadpleegd. Informatie over de geplande werken werd aangeleverd door de initiatiefnemer. Zo werden diverse bouw- en funderingsplannen verkregen om een zo duidelijk mogelijk zicht te krijgen op de geplande werken en hun impact.

Om een beeld te kunnen vormen van de fysisch-geografische situatie, een historisch kader te schetsen en bekende archeologische vindplaatsen te kunnen aantonen, werden verschillende bronnen geraadpleegd. Het meeste kaartmateriaal werd teruggevonden via Geopunt[1]. Dit is de centrale toegangspoort tot geografische overheidsinformatie. Daarnaast werd gebruik gemaakt van Cartesius[2], een databank met kaarten van het NGI (Nationaal Geografisch Instituut), de Koninklijke Bibliotheek, het Rijksarchief, lokale archieven en het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika. Om een overzicht te krijgen van de bekende archeologische vindplaatsen binnen het projectgebied en de ruime omgeving ervan werd de Centrale Archeologische Inventaris van Agentschap Onroerend Erfgoed (CAI)[3] geraadpleegd. Het kaartmateriaal in deze archeologienota werd opgesteld met QGIS, dit is een vrij en open source geografisch informatiesysteem.

De gebruikte bronnen waren afdoende om een gedegen advies te geven voor een verder archeologisch traject. Bijkomend archiefonderzoek werd, gezien de ligging van de site, niet opportuun geacht.

[1] https://www.geopunt.be/kaart

[2] https://www.cartesius.be/CartesiusPortal/

[3] https://cai.onroerenderfgoed.be/

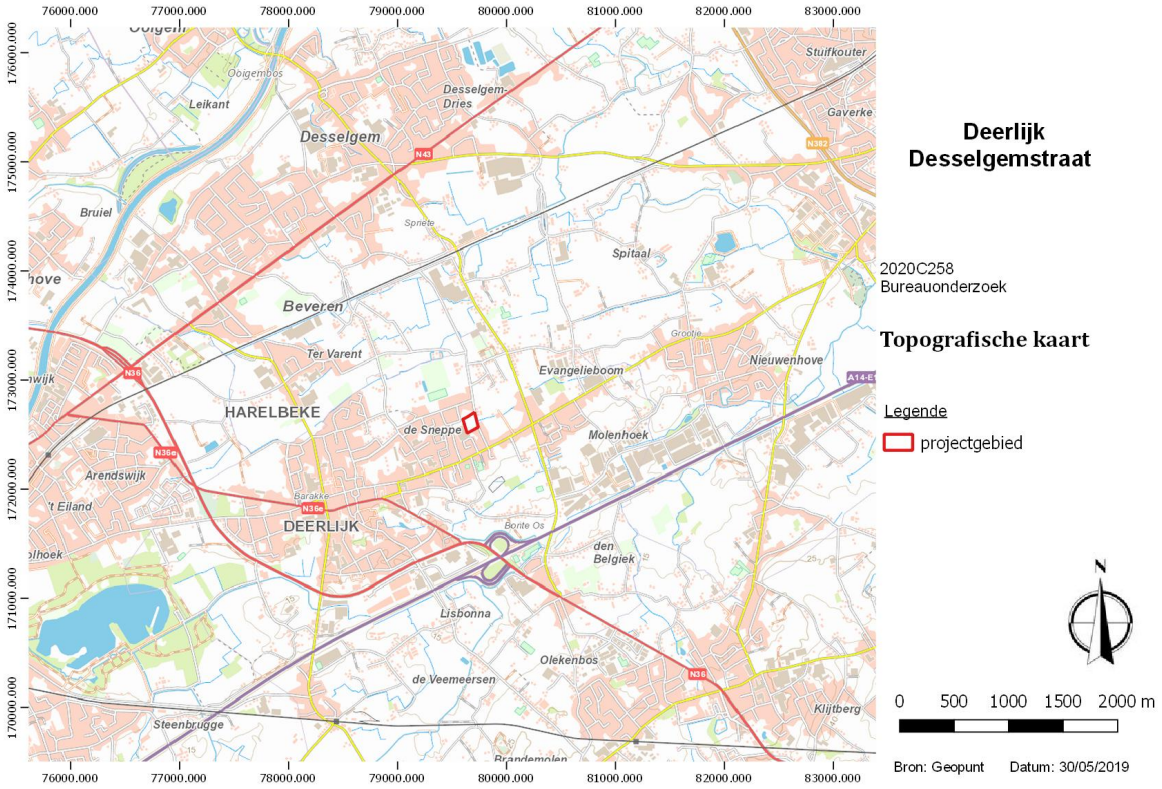
3. KADER EN AANLEIDING

3.1. TOPOGRAFISCHE SITUERING

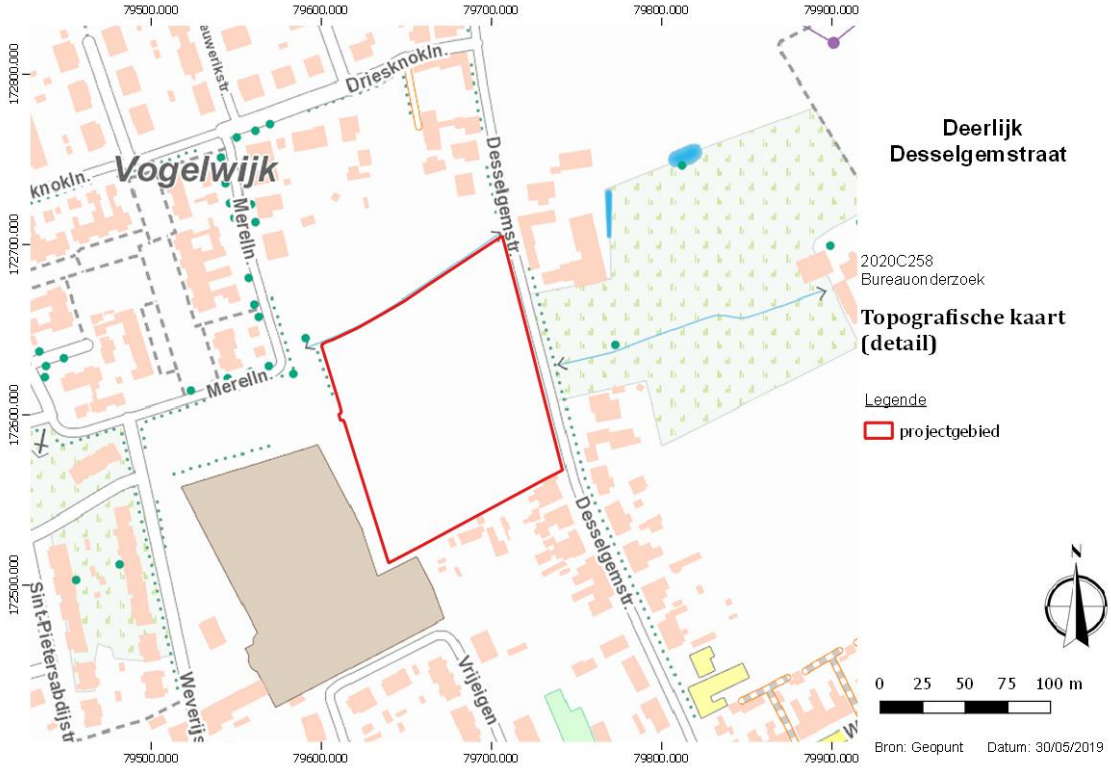
Het projectgebied bevindt zich te Deerlijk. De gemeente ligt in het zuidoostelijke deel van de provincie West-Vlaanderen. Meer specifiek ligt het projectgebied in de parochie Sint-Lodewijk, een deelgemeente van Deerlijk. Het projectgebied ligt ten oosten van Kortrijk, op circa 7km van het centrum van Kortrijk en 3km ten zuiden van het centrum van Deerlijk. Deerlijk grenst aan de gemeenten Harelbeke, Waregem, Anzegem en Zwevegem.

Het plangebied ligt ten noordoosten van het centrum van Deerlijk, op 1,2km van het Kerkplein. Het plangebied bestaat uit twee percelen aan de westelijke zijde van de noord-zuid georiënteerde Desselgemstraat.

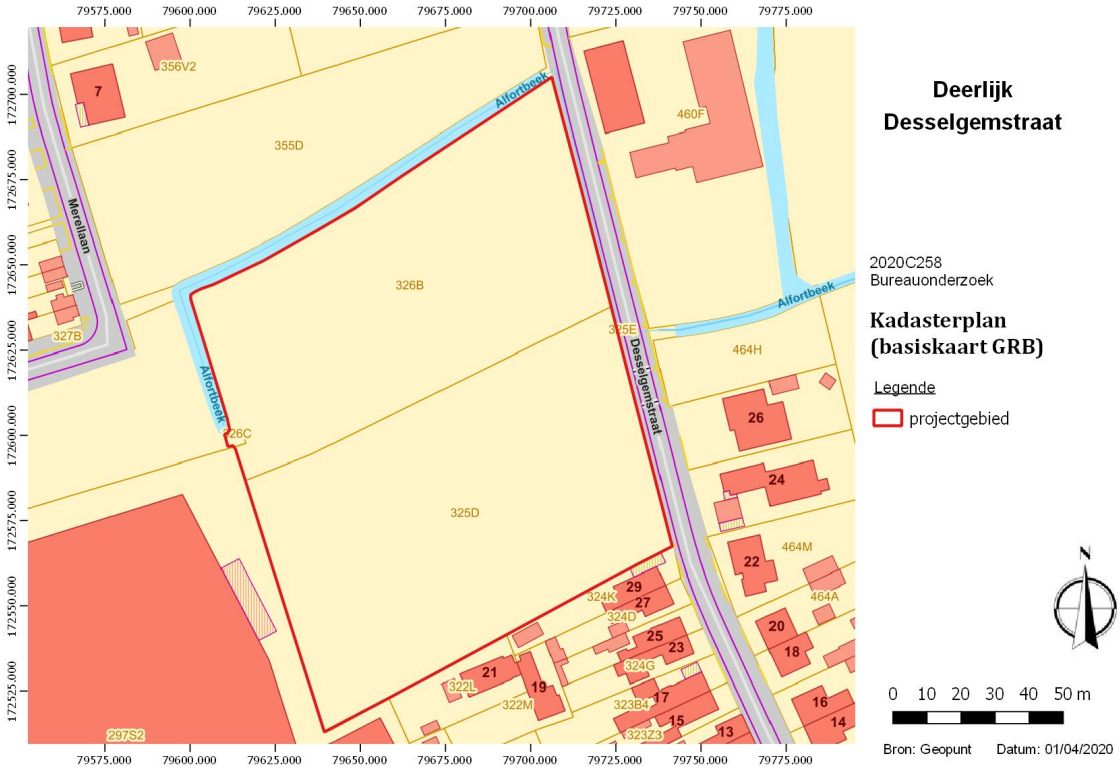
Kadastraal is het plangebied terug te vinden onder: Deerlijk, afdeling 1; sectie A, perceelnrs. 325D & 326B.

Figuur 1 Topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt, NGI)

Figuur 2 Detail van de topografische kaart met aanduiding van het plangebied. (Bron: geopunt, NGI)

Figuur 3 GRB-basiskaart met aanduiding van het plangebied en betrokken perceelnummers. (Bron: geopunt)

3.2. HUIDIGE SITUATIE EN GEPLANDE WERKEN

Het plangebied is momenteel onbebouwd en bestaat uit akkerland.

Binnen het plangebied wordt een verkaveling gepland. In totaal zullen 41 loten worden verkaveld, 12 in het noorden, 8 in het westen, 9 in het zuiden en 12 loten meer centraal op het plangebied. Een u-vormige nieuwe wegenis zal de verbinding maken met de Desselgemstraat. Centraal op het terrein bevindt zich een groenzone met wadi.

De werken zullen gepaard gaan met vrij verregaande graafwerken in de bodem: de aanleg van funderingen en nieuwe nutsleidingen zullen een zekere impact hebben op de bodem. Ook het rollend verkeer binnen het plangebied zal een impact hebben.

Figuur 4 Recente orthofoto met aanduiding van het plangebied. (Bron: geopunt)

Figuur 5 Zicht vanuit het zuidoosten op het plangebied. (bron: google)

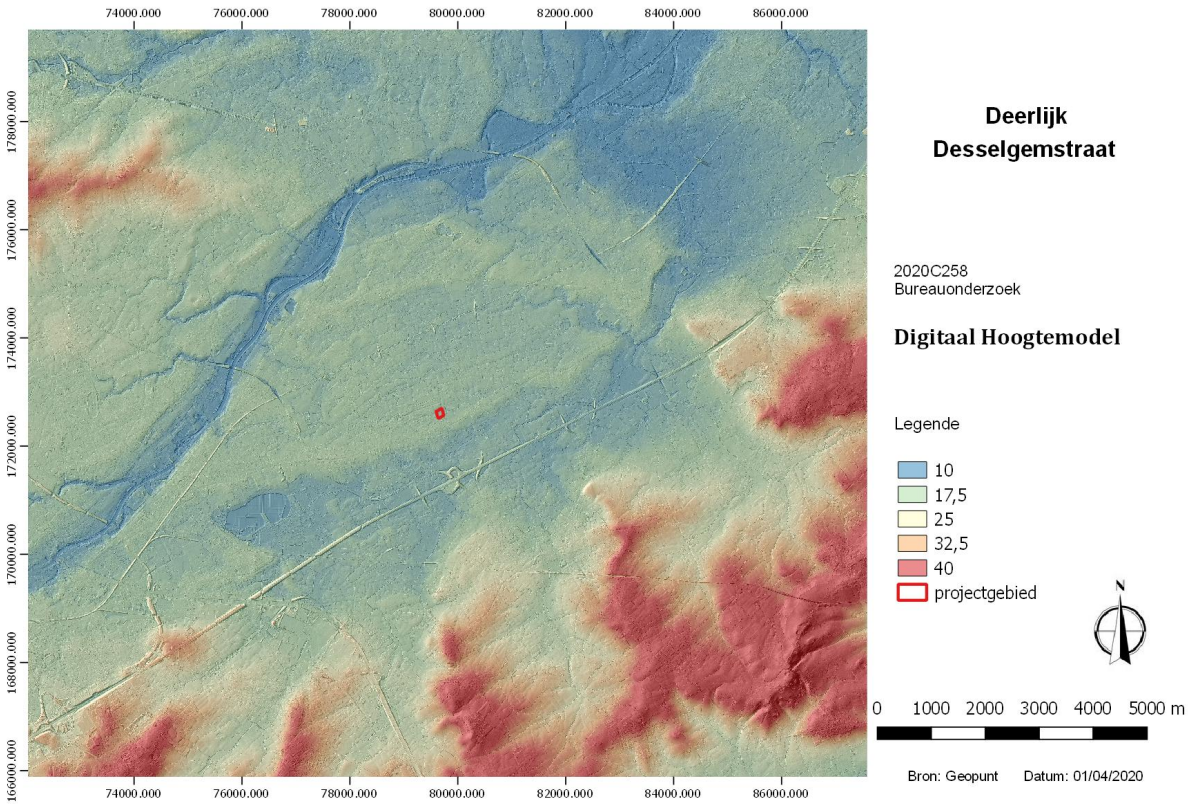

Figuur 6 Uitsnede uit het ontwerpplan. (bron: opdrachtgever)

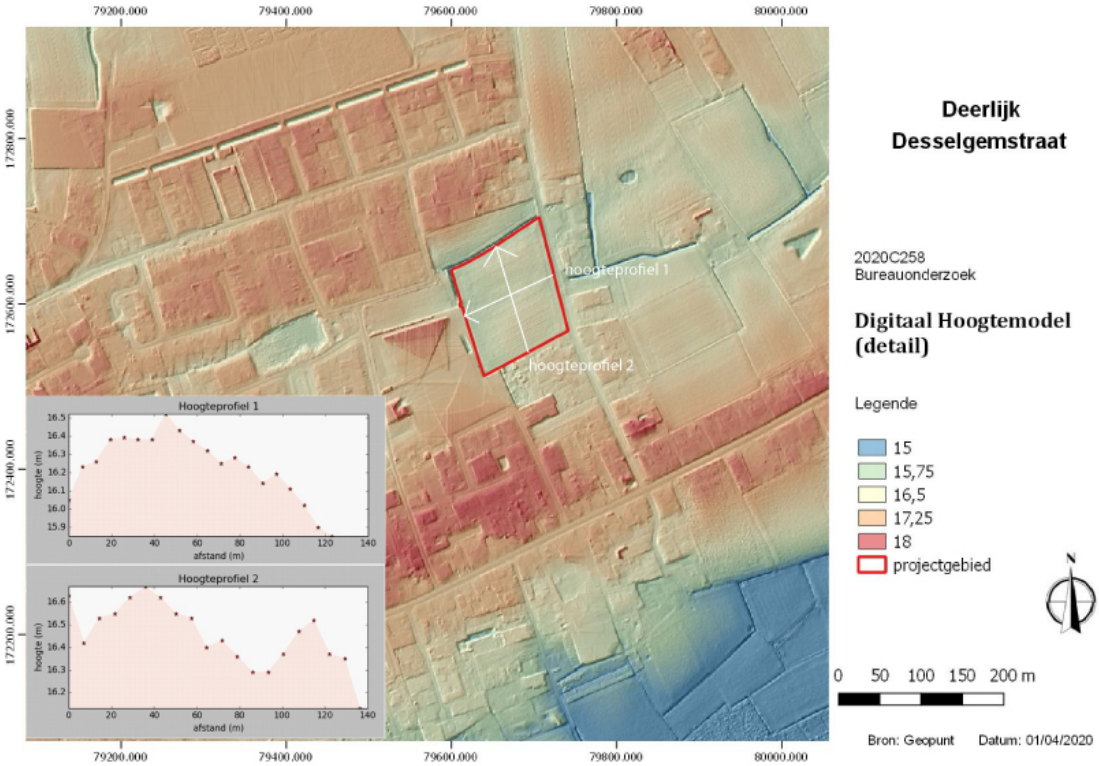
4. ASSESMENTRAPPORT

4.1. LANDSCHAPPELIJK SITUERING

Deerlijk ligt op de grens van de Vlaamse zandleemstreek tussen Kortrijk en Waregem. Het landschap is licht golvend met hoogtes die variëren van ongeveer 14m in de Gavervlakte tot bijna 50m in het zuiden ter hoogte van Sint-Lodewijk. Het grootste gedeelte van het grondgebied bevindt zich tussen de hoogtelijnen van 15 en 20 meter. Het plangebied situeert zich op een verhevenheid, ten noorden van de Gavervlakte. Het reliëf van het plangebied daalt richting het noorden, van +16,6m TAW naar +16,1m TAW. Ook het oost-west verloop is dalend, van +16,5m TAW naar +15,9m TAW. De oorzaak van dit dalende reliëf is de Alfortbeek die de grens vormt van het perceel en het plangebied in het noorden en het westen. Andere waterlopen zijn de Krekelbeek (op 550m ten noorden van het plangebied) en de Wijmelbeek (op 850m ten zuiden van het plangebied).
De potentiële bodemerosiekaart toont aan dat het plangebied een verwaarloosbaar potentieel op erosie heeft.
De geomorfologische kaart van de omgeving is niet voorhanden.

Figuur 7 Digitaal Hoogtemodel met aanduiding van het projectgebied. (Bron: geopunt)

Figuur 8 Detail van het digitaal hoogtemodel met hoogteprofielen. (Bron: geopunt)

Figuur 9 Potentiële bodemerosiekaart met aanduiding van het projectgebied. (Bron: geopunt)

4.2. GEOLOGISCHE SITUERING

Het Tertiair is (was) een geologisch tijdvak dat de periodes Paleogeen (66,0-23,03Ma) en Neogeen (23,03-2,58Ma) omvat. Het is al enige tijd geen officieel erkend onderdeel meer van de chronostratigrafie zoals deze wordt vastgesteld door de *International Commission on Stratigraphy*. De benaming wordt echter nog veelvuldig gebruikt en zal ook hier worden toegepast.[4]

De Tertiaire ondergrond ter hoogte van het plangebied wordt gevormd door de Formatie van Kortrijk meer bepaald het Lid van Moen. Het Lid van Moen bestaat uit grijze klei tot silt.

Ten zuidwesten van het plangebied werd een boring uitgevoerd (boring kb29d83e-B74[5]) tot op een diepte van 190m. De eerste 16m betrof quartaire afzettingen, zavel, grof zand. Daaronder werden tertiaire kleiige lagen aangetroffen.

Het Tertiair (of liever het Neogeen) wordt gevolgd door de jongste periode in de aardgeschiedenis: het Quartair. Deze periode vangt dus 2.58 miljoen jaar geleden aan en is onderverdeeld in twee tijdvakken: het Pleistoceen en het Holoceen.

Het Pleistoceen (2.58Ma- 11.7ka) wordt gekenmerkt door grote schommelingen in het klimaat. De (vaak relatief lange) tijden waarin een koud klimaat bestond worden ijstijden (glacialen) genoemd. Tijden waarin het klimaat meer op dat van nu leek worden aangeduid met de term tussenijstijden (interglacialen) aangeduid. Deze grote klimaatschommelingen hadden grote gevolgen en de resultaten daarvan zijn vandaag de dag nog op veel plekken in het landschap te herkennen. Het jongste tijdvak is (vooralsnog) het Holoceen (11.7ka – heden). Dit tijdvak is gekenmerkt door een redelijk warm klimaat en is daarom ook geclassificeerd als een interglaciaal. Met name in het laatste deel van dit tijdvak is de invloed van de mens op de aarde sterk toegenomen, wat voor de geologie grote gevolgen heeft.[6] De sedimenten van Quartaire ouderdom worden op grote schaal aan het oppervlak aangetroffen en zijn weergegeven op de Quartairgeologische kaart volgens het principe van profieltypekartering. Daarbij worden lithologie, genese en (chrono-) stratigrafie aangehouden als de belangrijkste kenmerken waar gronden op worden ingedeeld. De dikte van de Quartaire afzettingen varieert sterk in Vlaanderen, van minder dan een meter tot circa 30 meter.[7]

---

[4] http://www.stratigraphy.org/index.php/ics-chart-timescale ICS, 2017

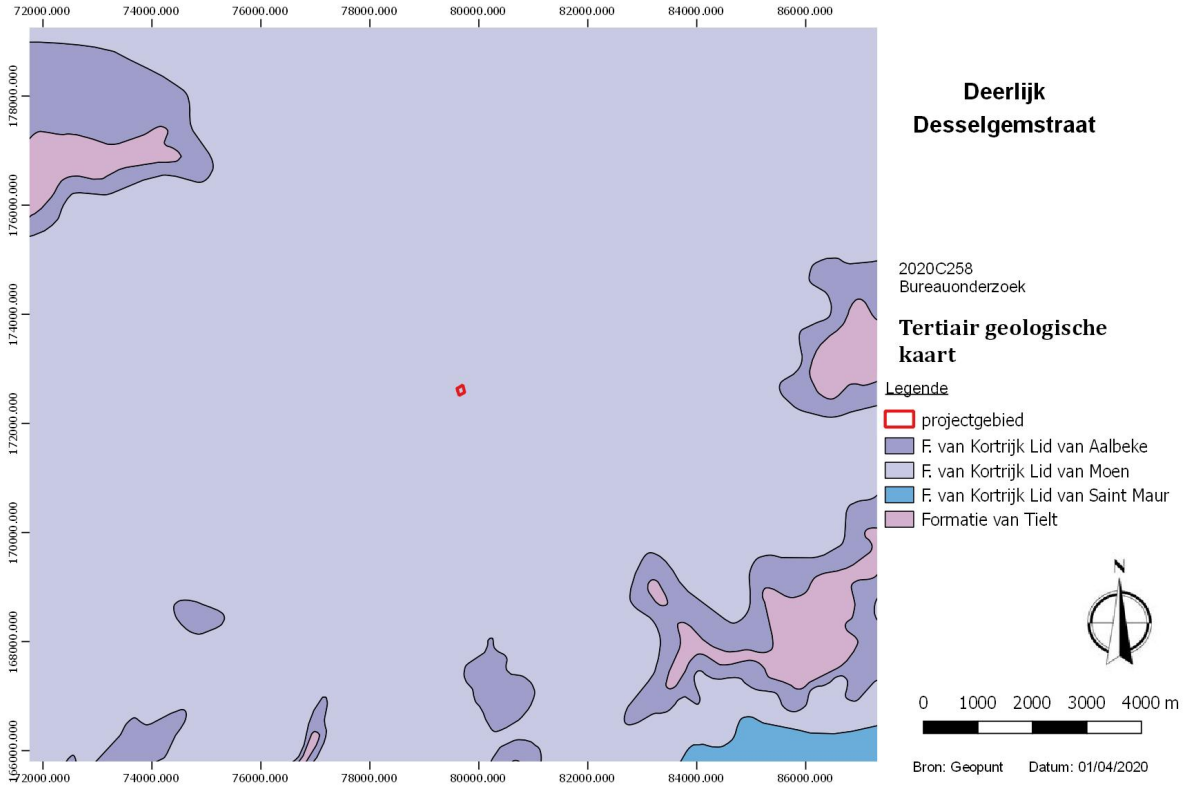
[5] https://www.dov.vlaanderen.be/zoeken-ocdov/proxy-boring/boorstaat/1974-073179/rapport/rapportboringstandaard?outputformaat=PDF&titel=DOV+Boorrapport

[6] http://www.stratigraphy.org/index.php/ics-chart-timescale ICS, 2017

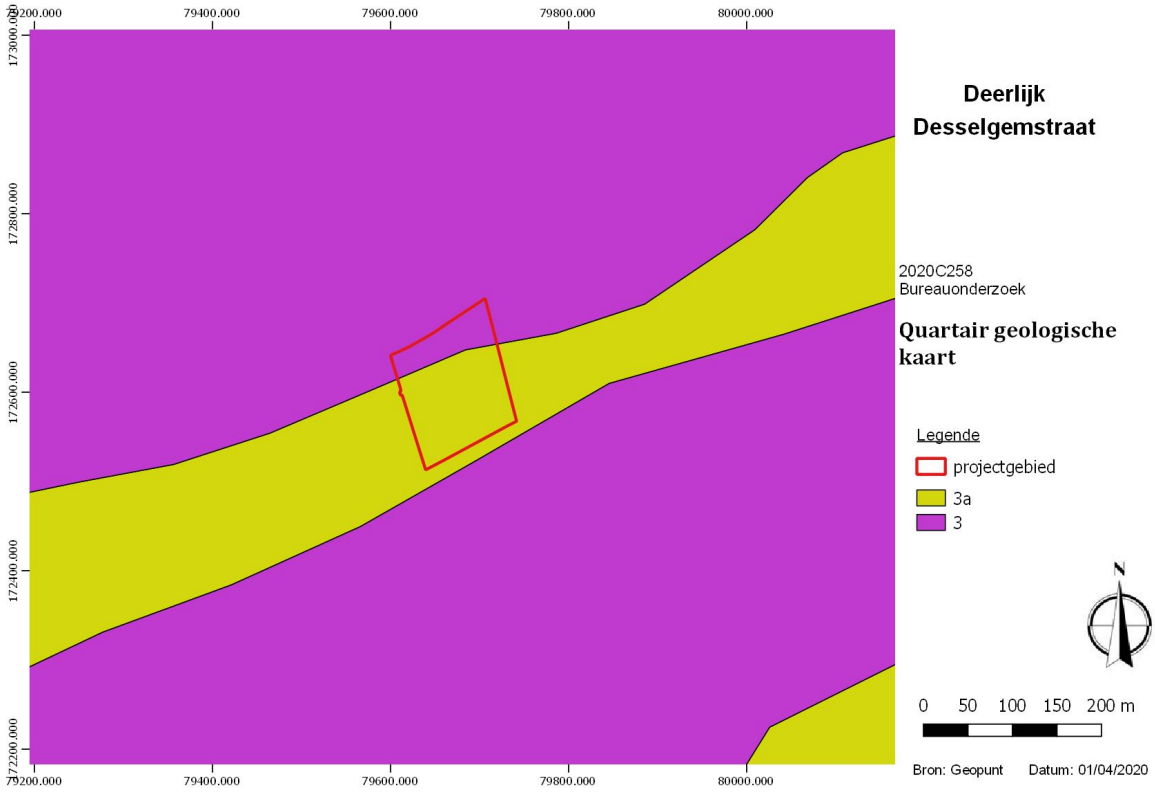
[7] https://www.dov.vlaanderen.be/page/quartairgeologische-kaart-150000 DOV, 2019

Op de Quartair geologische kaart met schaal 1:200 000 bevindt het plangebied zich ter hoogte van type 3 voor wat betreft het noordelijke deel en type 3a voor wat betreft het grootste zuidelijke deel.

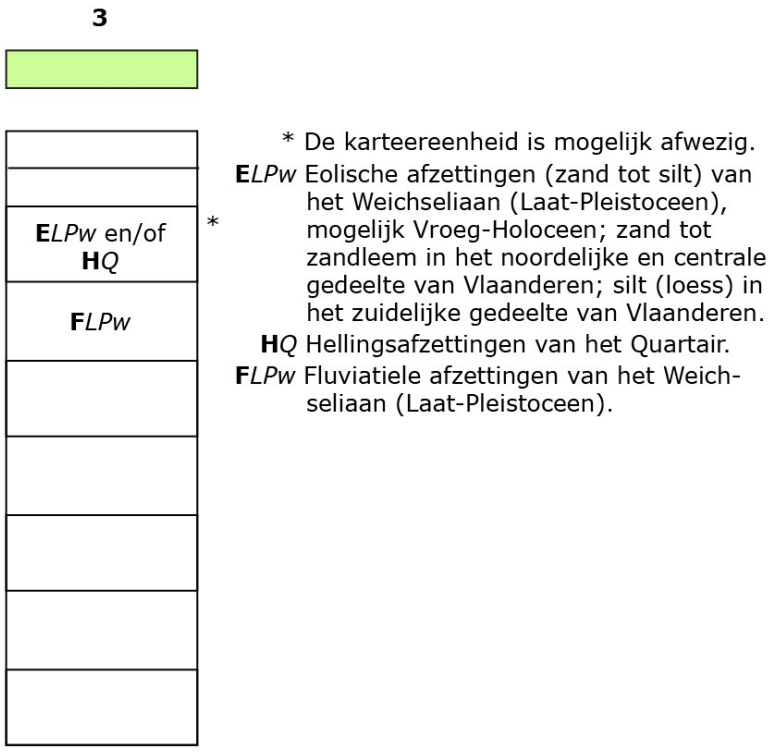
- Type 3: Het betreft eolische afzettingen (zand tot silt) uit het Weichseliaan, mogelijk nog vroeg-Holoceen (**E***LP*w), waarbij mogelijk ook hellingsafzettingen van het Quartair aanwezig (**H***Q*) zijn. Het is evenwel ook mogelijk dat deze karteereenheid afwezig is. Onder deze afzetting bevinden zich fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan (**F***LP*w)
- Type 3a: Hierbij zijn aan de top (organochemisch en perimarien incluis), afzettingen van het Holoceen en mogelijk Tariglaciaal (laat-Weichseliaan) aanwezig. Hieronder bevin het Weichseliaan, mogelijk nog vroeg hellingsafzettingen van het Quartair aanwezig (HQ) zijn. Het is evenwel ook mogelijk dat deze karteereenheid afwezig is. Onder deze Weichseliaan (FLPw).

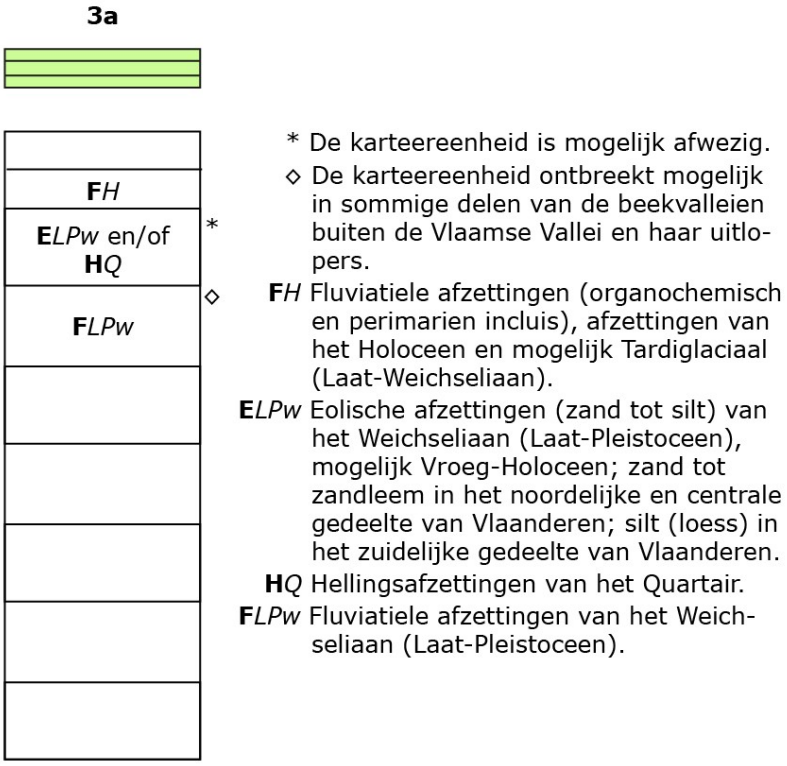
Figuur 10 Tertiair geologische kaart met aanduiding van het plangebied. (Bron: geopunt)

Figuur 11 Quartair geologische kaart met aanduiding van het plangebied. (Bron: geopunt)

Figuur 12 Uitleg type 3 Quartair geologische kaart. (Bron: geopunt)

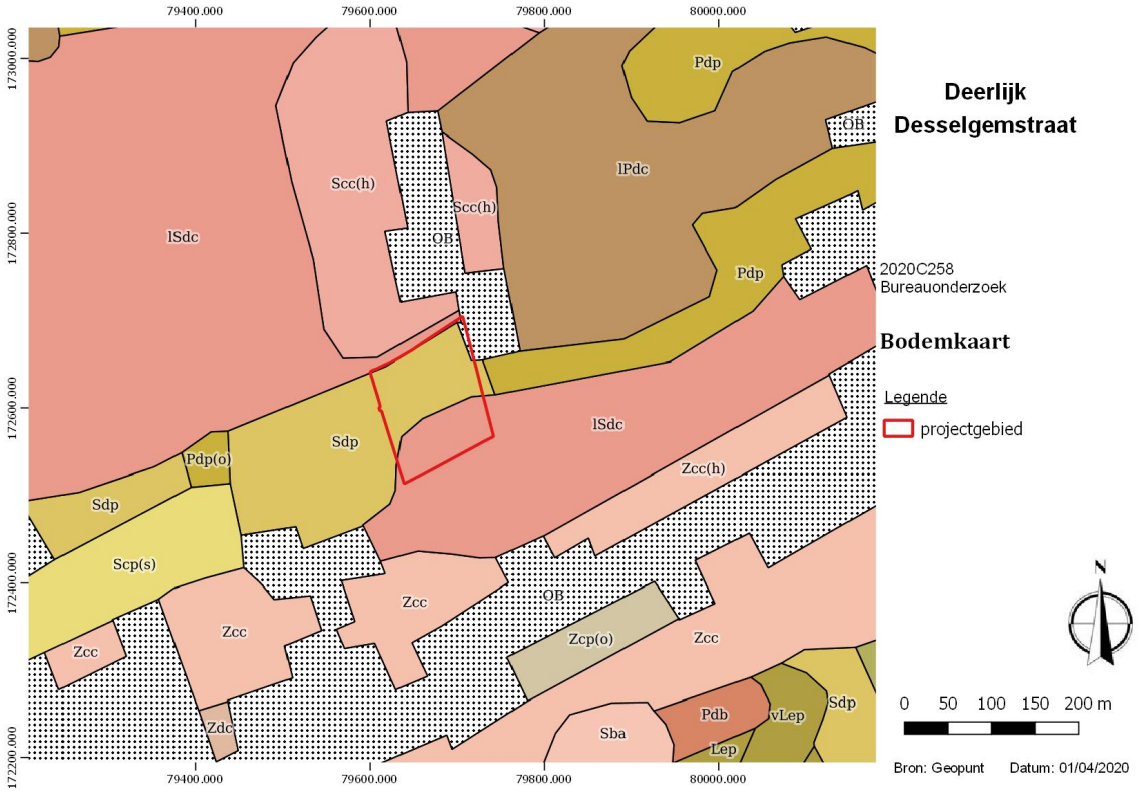
Figuur 13 Uitleg type 3a. (bron: geopunt)

4.3. BODEMKUNDIGE SITUERING

Binnen het plangebied bevinden zich volgende bodemkundige eenheden (van noord naar zuid):

- **Sdp:** Dit is een matig natte lemige zandbodem zonder profiel. Behalve onder bos, waar de Ap afwezig is (Sdpo), is onder landbouwgrond de bouwvoor 30-40 cm dik en donker grijsbruin. De roestverschijnselen beginnen op 40-60 cm. De waterhuishouding is goed in de zomer, plaatselijk te nat in de winter, vooral op de substraatseries. De bodems behoren tot de goede zandgronden, eveneens geschikt voor weide. In de bloementeelt is deze serie zeer geschikt voor begonia. In West-Vlaanderen worden deze bodems thans veel gebruikt voor het verbouwen van ruwe groenten.
- **OB:** bebouwde gronden
- **lSdc:** dit is een matig natte lemige zandbodem met sterk gevlekte en verbrokkelde textuur B-horizont. Deze matig natte bodems hebben een grijsbruine bouwvoor, onder akkerland ongeveer 25 cm dik. De Ap rust meestal op een bruinachtige

overgangshorizont. De verbrokkelde textuur B begint meestal op 60-80 cm, hij is sterk aangetast. In het Prepodzol stadium houdt deze horizont ijzerconcreties in. Roestverschijnselen beginnen tussen 40 en 60 cm. De bodems zijn voldoende vochtig in de zomer, iets te nat in de winter, vooral de substraatseries. Deze serie vertegenwoordigt goede zandgronden geschikt voor alle zomerteelten, ruwe groenteteelt maar ook voor weide. Naast weide wordt er thans ook veel maïs verbouwd.

Figuur 14 Bodemkaart met projectie van het plangebied. (Bron: geopunt)

4.4. HISTORISCHE SCHETS[8]

Op de zandrug tussen het Medelewoud en de Gaverdepressie loopt de aloude weg van Kortrijk naar Gent via Waregem, dit is de huidige Kortrijkse Heerweg en de Hoog- en Waregemstraat. Op de hoger gelegen droge kouters rond deze weg is ten laatste in de 10de eeuw de nederzetting "Derlike" ontstaan. Het Deerlijkse dorpscentrum zal zich in de daaropvolgende eeuwen ontwikkelen rond de dries van de heerlijkheid Assche, gelegen tussen het "Fruithof", de verdwenen omwalde hofstede van deze heerlijkheid en de kerk. Dat het centrum zich rond deze dries ontwikkelt en niet rond de dries van de dorpsheerlijkheid, duidt meteen het belang aan van de heerlijkheid Assche. Deerlijk is van oudsher een landbouwgemeente. In 964 schenkt Arnulf de Grote, graaf van Vlaanderen, de Gentse Sint-Pietersabdij grote gebieden uit zijn domein, het Medelewoud, het Sauselebos en een deel van het Feretwoud. Die schenking wordt in 994 door de Franse koning Lotharius bevestigd. De abdij laat in de volgende eeuwen het Medelewoud systematisch ontginnen en in cultuur brengen. Dit geeft aanleiding tot het ontstaan van heel wat omwalde hoeven, van waaruit de ontginning van de parochie doeltreffend wordt georganiseerd. De Gaverbeek vormt de ontginningsgrens. Pas na enkele jaren dienen de 'pachters' heerlijke renten te betalen, zodat ze de kans krijgen een rendabele herenboerderij uit te bouwen. Sommige van deze boerderijen zullen zich ontwikkelen tot een autonome heerlijkheid. Te vermelden zijn de nu nog bestaande, maar sterk verbouwde hoeves "het Goed Scaecx te Bruyelstraete" (Desselgemstraat nr. 141) en "het Goed ten Bruyele" (Desselgemstraat nr. 44). Het Feretwoud deelt niet in deze ontginningsfase en wordt terug in het bezit genomen door de graaf van Vlaanderen, en wordt pas later ontgonnen. De oudste vermelding van Deerlijk - Derlike - dateert van 1070. Ze is ons echter enkel bekend in een afschrift van het einde van de 13de eeuw. De volgende vermelding - Tresleca - dateert uit 1100.

4.5. KAARTMATERIAAL

Een eerste kaart die voorhanden is, is de Frickx-kaart uit 1744. Op deze kaart van Frickx is duidelijk te zien dat enkel stadskernen, wegen en belangrijke bouwwerken zoals kerken, kastelen, etc. werden weergegeven. Het ontbreken van bebouwing op deze kaart betekent dus niet per definitie dat er geen gebouwen stonden. Burgerlijke architectuur kreeg op deze kaarten immers zeer weinig aandacht. Het georefereren van dergelijke kaarten is, doordat zij niet schaalvast zijn, vrijwel onmogelijk.

[8] Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: Deerlijk [online], https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/14707

De Villaret-kaart werd aangemaakt naar aanleiding van de Franse veroveringen in onze streken tussen 1745 en 1748, met de bedoeling de gebieden gedetailleerd te karteren. Eén van de ingenieur-geografen die aan het project meewerkte was Jean Villaret, waaraan de naam voor de kaart ontleend werd. Hij was verantwoordelijk voor het gebied tussen Menen-Gent-Doornik tot Maastricht-Luik, wat recent beschikbaar werd gesteld door het agentschap Onroerend Erfgoed en AGIV. Een collega van hem bracht al eerder tussen 1729 en 1730 de kustregio en Westhoek in beeld, maar die zijn (nog) niet vrij raadpleegbaar. De kaartbladen zijn zeer gedetailleerd, zowel naar topografie als bebouwing, wegen, etc., bijgevolg zijn ze zeer interessant voor historisch onderzoek, maar zijn moeilijk correct te georefereren. De kaart beeldt echter het gebied rond Deerlijk niet af.

De kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden en het Prinsbisdom Luik werd opgesteld tussen 1771 en 1777 door de graaf de Ferraris. Het is een interessant document, omdat alle gebouwen ingemeten werden en ook de omgeving werd vrij waarheidsgetrouw opgetekend (rivieren, grachten, poelen, bossen, hagen, etc.). Er dient wel de kanttekening gemaakt te worden dat deze kaart vooral vanuit en militair standpunt opgetekend werd. De gebieden die in dat kader minder interessant waren, werden minder nauwkeurig ingemeten. Op de kaart van Ferraris (1777) staat het plangebied afgebeeld als akkerland met houtkanten aan de noordelijke zijde. In het zuiden worden moestuinen afgebeeld. De moestuinen behoren tot de bebouwing die net buiten het projectgebied wordt afgebeeld.

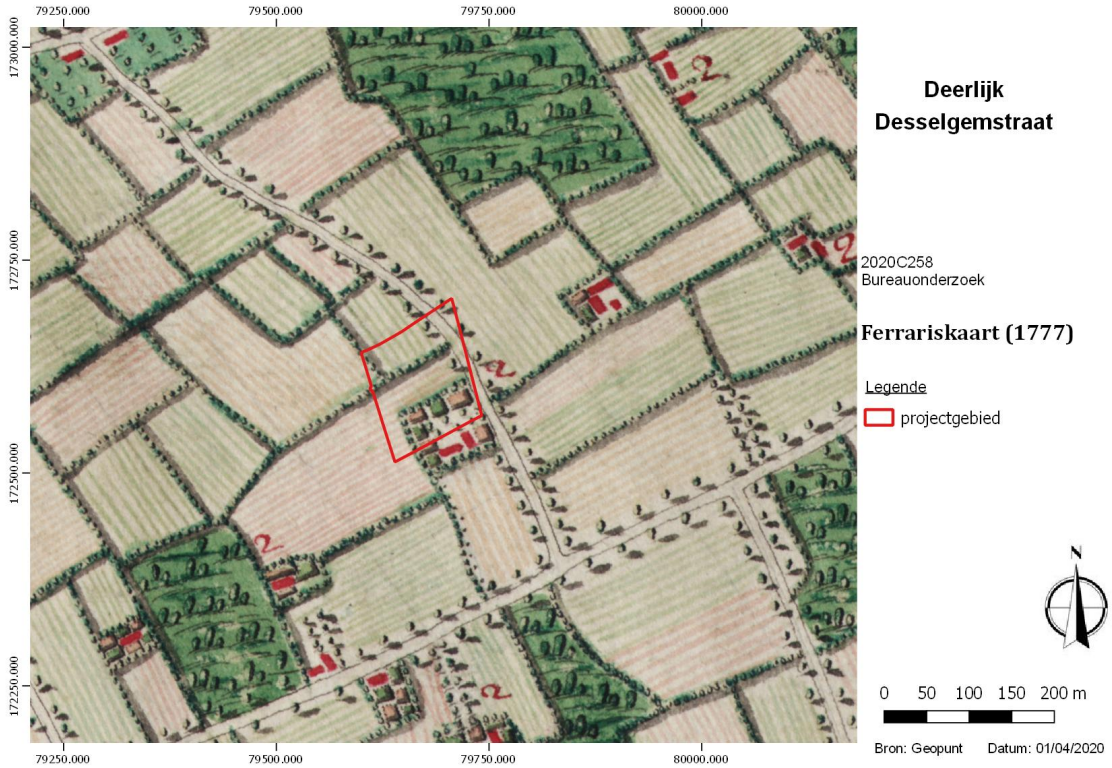
De kadastrale kaarten die tot de Atlas der Buurtwegen werden opgemaakt tussen 1843 en 1845 naar aanleiding van de uitvoering van een wet uit 1841. De bedoeling was een inventaris te maken van alle kleine wegen met openbaar karakter. Ook op deze kaart wordt geen bebouwing afgebeeld binnen het plangebied, wel net ten zuiden ervan (cfr. Ferrariskaart). Ten noordoosten, aan de overzijde van de Desselgemstraat, wordt een hoeve (Goed ten Bruyele, cai 74214) afgebeeld. De gracht van de hoeve lijkt door te lopen binnen het plangebied.

De kaart Vandermaelen (1846-1854) biedt weinig nieuwe info. De Poppkaart (1842-1879) toont de perceelgrenzen binnen en rondom het plangebied en is voorts sterk gelijkaardig aan de Atlas der Buurtwegen. Ook hier is in het noorden, net buiten het projectgebied, de aanzet van een gracht te zien.

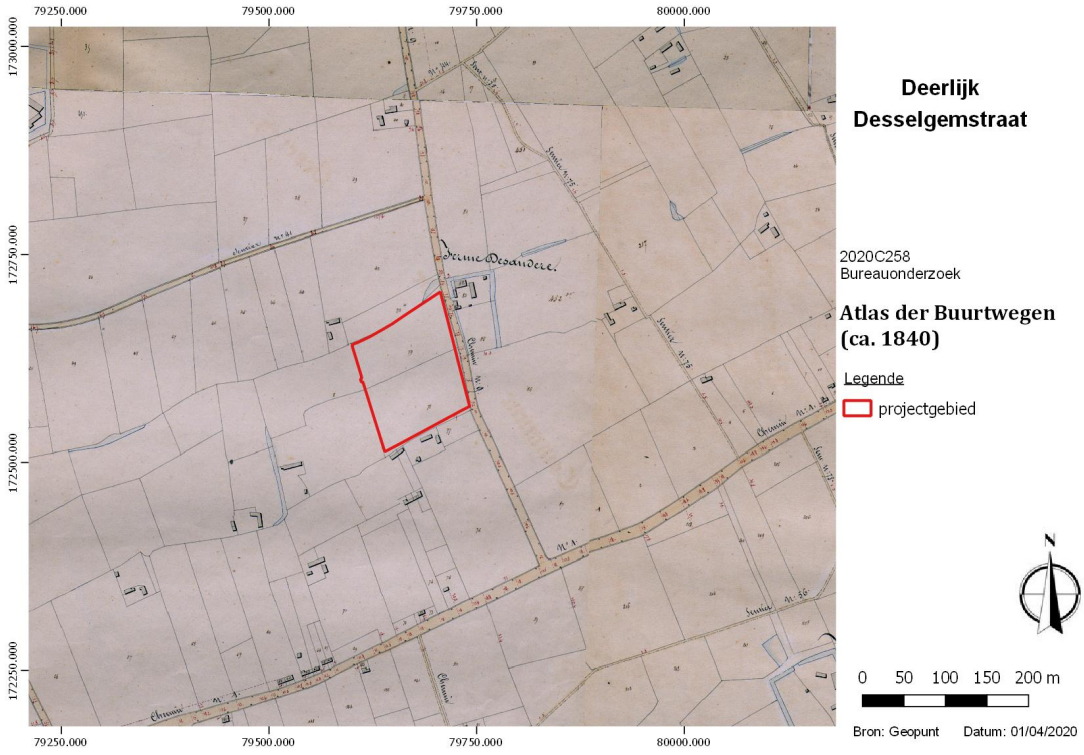
De orthofoto-sequentie toont aan dat het plangebied onbebouwd blijft en in gebruik als akkerland/weiland.

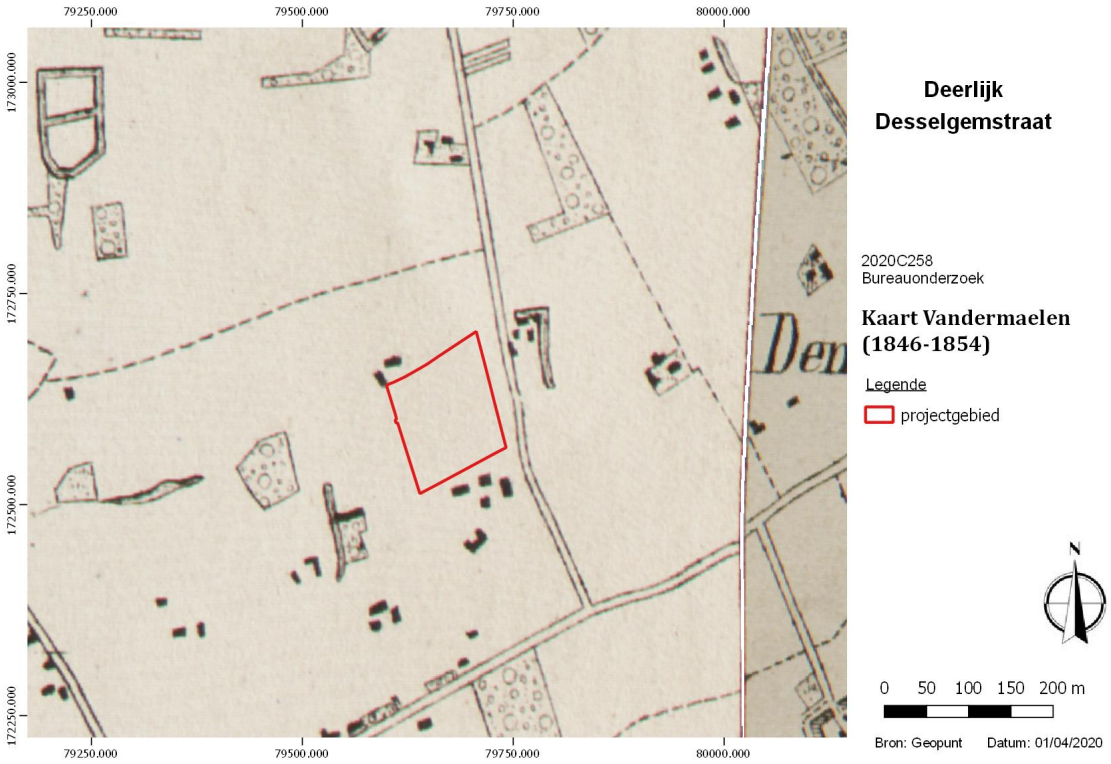
Figuur 15 Frickx-kaart (1744) met aanduiding van het projectgebied. (bron: geopunt)

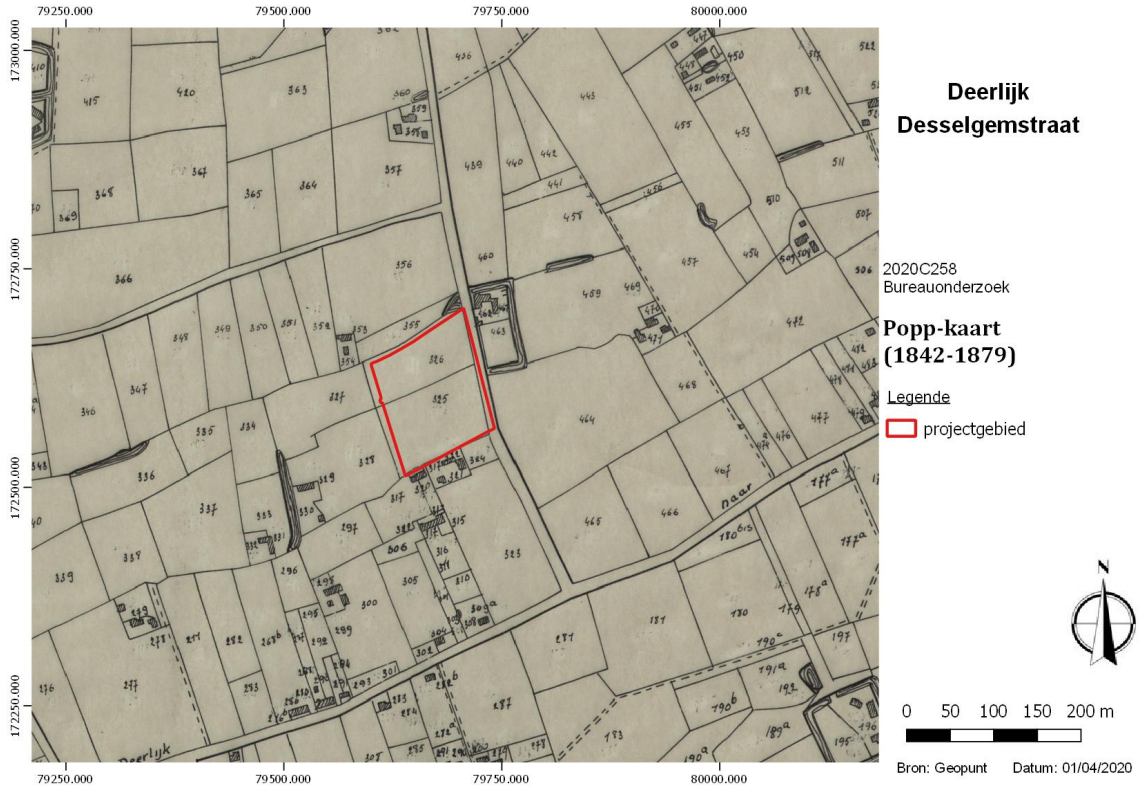
Figuur 16 Ferrariskaart (1777) met aanduiding van het projectgebied. (Bron: geopunt)

Figuur 17 Atlas der Buurtwegen (ca. 1840) met aanduiding van het projectgebied. (Bron: geopunt)

Figuur 18 Kaart Vandermaelen (1846-1854) met aanduiding van het projectgebied. (Bron: geopunt)

Figuur 19 Popp-kaart (1842-1879) met aanduiding van het projectgebied. (Bron: geopunt)

Figuur 20 Orthofoto uit 1971. (Bron: geopunt)

Figuur 21 Orthofoto uit 1979-1990. (Bron: geopunt)

4.6. ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS

De belangrijkste bron voor de archeologische gegevens werd bekomen via de CAI. In onderstaande lijst worden de relevante CAI-items opgesomd. Voor de interpretatie en met het oog op het formuleren van een goede archeologische verwachting van het plangebied wordt een onderscheid gemaakt tussen archeologische prospecties en opgravingen enerzijds en archeologische en historische indicatoren anderzijds.

4.6.1. ARCHEOLOGISCHE PROSPECTIES EN OPGRAVINGEN

Cai 155382[9]: ten zuidwesten van het plangebied werd een archeologische (nood)opgraving uitgevoerd naar aanleiding van een geplande nieuwbouw op een voormalige textielververij. Op het zuidelijke gedeelte van het plangebied werden laatmiddeleeuwse sporen gevonden. Romeins aardewerk en vroegmiddeleeuws aardewerk getuigt ook van bewoning in de omgeving van het plangebied. Als laatste kunnen nog 17de eeuwse resten vermeld worden.

Cai 70011[10]: ter hoogte van de Sint-Columbakerk werd een archeologische opgraving uitgevoerd. De kerk zelf dateert uit de tweede helft van de 12de eeuw. Tijdens de opgraving rondom en in de kerk werd vrij veel romeinse vondstenmateriaal verzameld. De vondsten tonen aan dat er tijdens de romeinse periode in de dorpskern van Deerlijk een zekere aanwezigheid was.

4.6.2. INDICATOREN

<u>Sites met walgracht</u>

Cai 74124: net ten noordoosten van het plangebied bevindt zich een site met walgracht. Op de Atlas der Buurtwegen vermeld als "Ferme Desandere", met U-vormige opstelling binnen gedeeltelijk rechthoekige omwalling.

Cai 74215: net ten noorden van het plangebied, Hof van Brabant

Cai 74216: Goed Scaecx ter plancken, De oudste vermeldingen van de hoeve gaan terug tot 1260. Het kaartboek van de Sint-Pietersabdij (1764-1778) toont een hoeve bestaande uit twee volumes binnen een vierkante omwalling. De Ferrariskaart (1777) toont een zelfde opstelling. Enkel de 19de eeuwse schuur bleef bewaard.

[9] Deschieter, J. & De Clercq, W. 1998.

[10] Despriet P. 1977.

Cai 74217: Paanderstraat I, Woonhuis schetsmatig afgebeeld op de het landboek van Deerlijk (1747). Op de Atlas der Buurtwegen wordt het weergegeven als hoeve met L-vormige opstelling en met boerenhuis ten noorden en nutsgebouw ten westen. Volgens de kadastrale gegevens is in 1885 het gebouw ten westen verdwenen en vervangen door de dwarsschuur ten oosten. In 1913 wordt het woonhuis vergroot en wordt op het achtergelegen weiland een (vlas)zwingelarij, thans verdwenen, opgericht. In 1945 wordt het woonhuis nogmaals verbouwd en uitgebreid.
Cai 74226: Ketsersstraat I. Van deze site met walgracht zijn noch gebouwen, noch omgrachting bewaard.
Cai 74227: Goed ter Kalven, ook van deze site is geen omgrachting meer bewaard.
Cai 74229: Vichtestraat I.

Controle van de werken

Cai 70258[11]: ter hoogte van het centrum van Deerlijk ten zuidwesten van het plangebied, werden naar aanleiding van de bouw van een nieuw rustoord enkele archeologische vondsten gedaan. Er werden romeinse resten gevonden alsook grachten van een laatmiddeleeuwse hoeve.

Steentijdvondsten

Cai 73533[12]: ten oosten van het plangebied werd lithisch materiaal verzameld. Het ging om kleine afslagen in zwarte vuursteen.
Cai 153109[13]: naar aanleiding van een licenciaatsverhandeling werd een veldprospectie uitgevoerd ten oosten van het plangebied. De prospectie leverde materiaal op uit het mesolithicum en laat-neolithicum.

4.6.3. ARCHEOLOGISCHE NOTA'S

Deerlijk De Cassinastraat[14]: naar aanleiding van een geplande verkaveling ten zuidwesten van het plangebied werd een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd. In totaal werden 22 sleuven aangelegd op een terrein met een oppervlakte van 49973m^2. In totaal konden verspreid over het terrein 103 archeologisch relevante sporen opgemeten worden. Ter hoogte van sleuf 13 werden binnen perceel 54C de archeologische resten van een Romeinse nederzetting aangetroffen. Het gaat om een 20tal paalkuilen die mogelijk in verband kunnen worden gebracht met randstructuren (spiekers, bijgebouw). Het geheel lijkt afgebakend te worden door oostwest

[11] Despriet, Ph. 1980, p. 359-376.
[12] Despriet, Ph. 1978.
[13] Casseyas, C. 1991.
[14] https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/8116

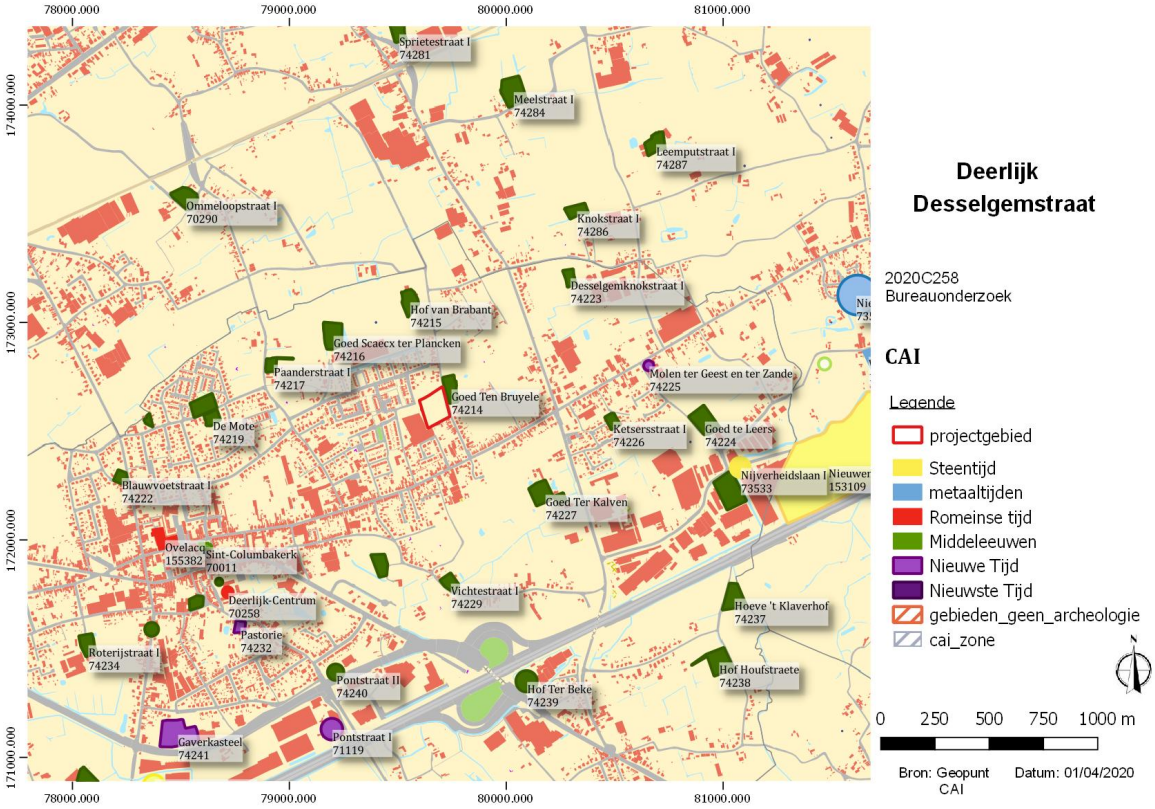
georiënteerde grachten en greppels direct ten noorden en ten zuiden van deze sporencluster. In deze zone werd een vervolgonderzoek geadviseerd in de vorm van een archeologische opgraving. Het ging om een oppervlakte van circa 2900m^2.

Deerlijk Brandweerkazerne[15]: naar aanleiding van stedenbouwkundige handelingen, de bouw van een nieuwe brandweerkazerne werd een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd. Het plangebied lag ten zuiden van de Desselgemstraat. Door middel van 4 proefsleuven werd het plangebied onderzocht. Er werden geen bewoningssporen gevonden waardoor duidelijk werd dat het plangebied lang als akkerland/weiland in gebruik was. Er werd dan ook geen vervolgonderzoek geadviseerd.

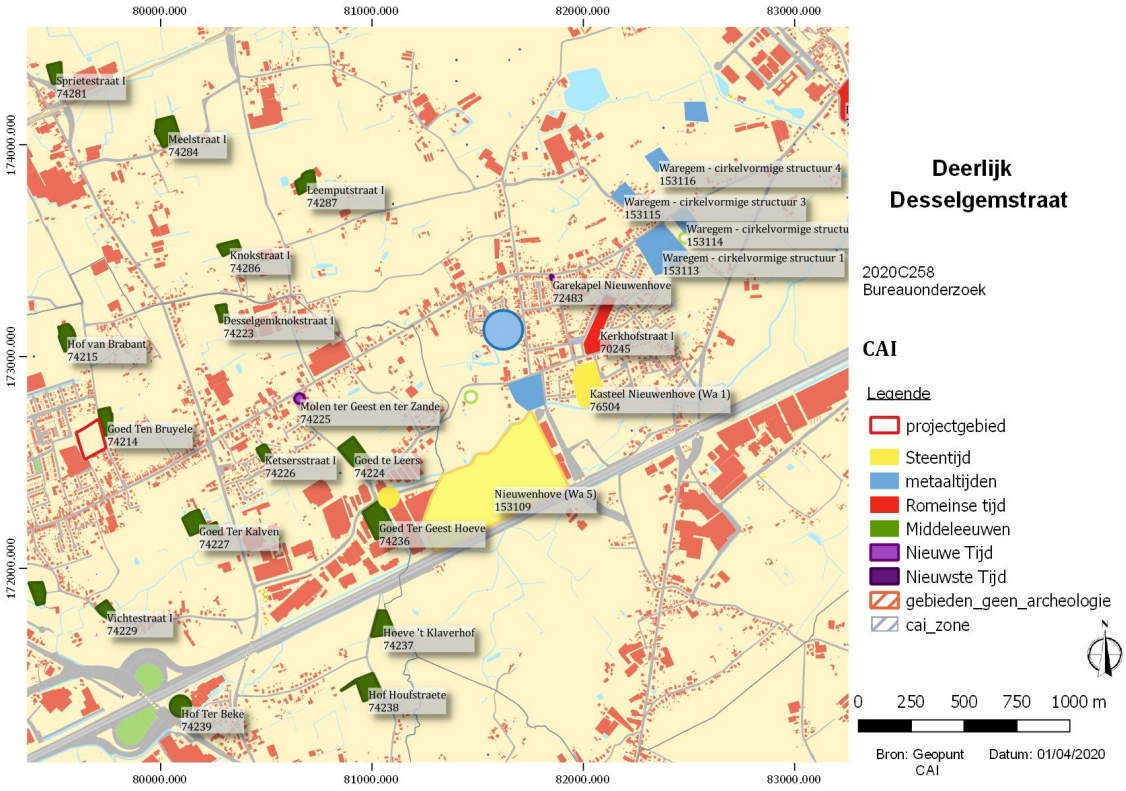
Deerlijk Ketsersstraat[16]: naar aanleiding van een geplande verkaveling ten oosten van het plangebied werd een landschappelijk booronderzoek en een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd. Het landschappelijk onderzoek wees uit dat de kans op steentijdartefactensites laag was. In totaal werden vervolgens 7 proefsleuven aangelegd. Op het grootste deel van het terrein werden geen archeologische vondsten of sporen aangetroffen, met uitzondering van twee kleinere zones in het noordoosten. Zone 1 wordt gekenmerkt door enkele greppels, een gracht en een waterkuil. Deze off-site fenomenen zijn allen watergerelateerd en staan vermoedelijk in relatie met de nabijgelegen depressie. De waterkuil is op basis van vondstmateriaal te dateren in de 10de-12de eeuw. De gracht en greppels dateren vermoedelijk uit een latere periode (postmiddeleeuws). De gracht heeft een afwaterende functie gehad, de greppels kunnen gelinkt worden aan landinrichting en landbouwactiviteiten. De aanwezigheid van een waterkuil wijst op bewoning in de nabije omgeving, maar deze kon niet worden teruggevonden ter hoogte van het plangebied. Zone 2 wordt gekenmerkt door een intacte podzolbodem. De combinatie van de intacte podzolbodem en vondst van een bewerkte vuursteen kunnen er op wijzen dat zich nog artefactsites in situ bevinden. Verder vooronderzoek binnen het kader van het opsporen van artefactsites daterende uit de steentijd drong zich op. Bijgevolg werden aanvullend na de uitvoering van het proefsleuvenonderzoek nog 31 archeologische boringen uitgevoerd. Tijdens het archeologisch booronderzoek zijn vier steentijdartefacten ingezameld, afkomstig uit evenveel boorlocaties, die op een prehistorische aanwezigheid in het projectgebied kunnen wijzen. De meest overtuigende vondsten zijn de gepolijste afslag en de volledige chip in fijnkorrelig bruine vuursteen, beide afkomstig uit de smalle strook ten oosten van de oostelijke proefsleuf aan de rand van het projectgebied. De aanwezigheid van een nabijgelegen vuursteenvindplaats ten oosten van het projectgebied is hiermee duidelijk aangetoond. Ter

[15] https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/7552
[16] https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/11702

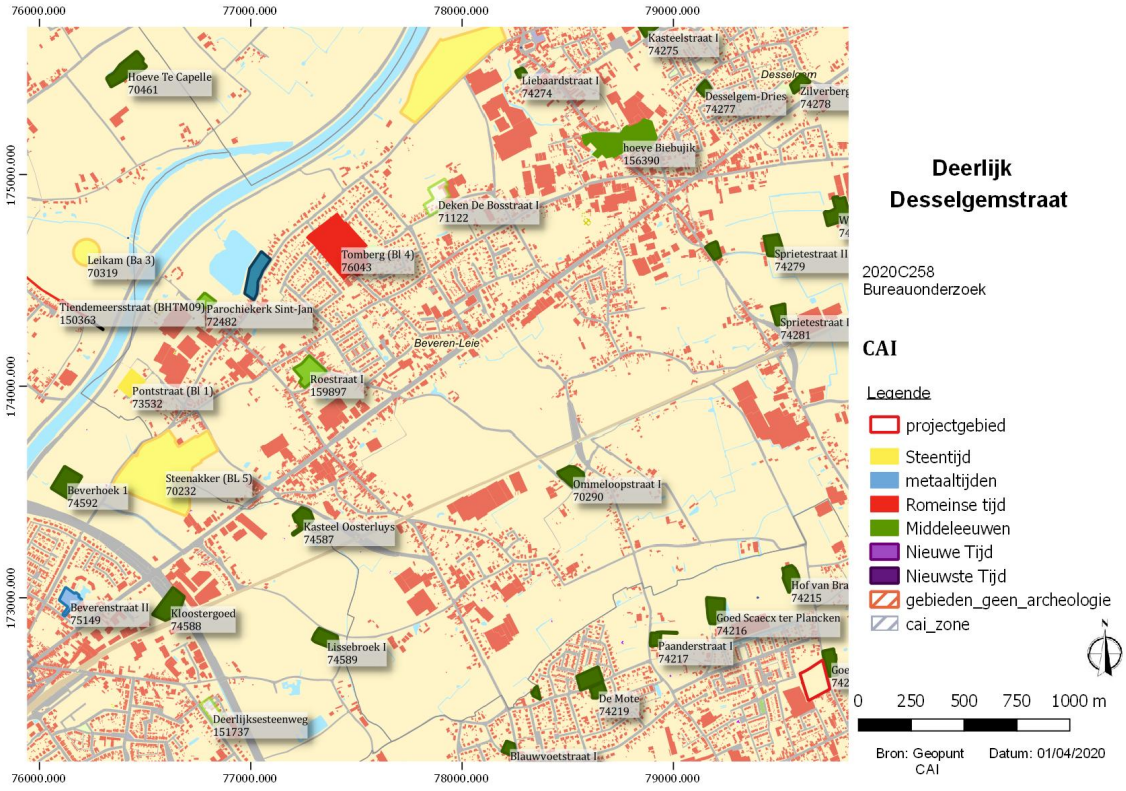
hoogte van het plangebied zelf werd dus enkel de periferie van de site aangetroffen. Om die reden werd geen vervolgonderzoek geadviseerd.

Figuur 22 CAI (Centraal Archeologische Inventaris) op GRB-basiskaart. (Bron: CAI en geopunt)

Figuur 23 CAI me focus op het deel ten oosten van het plangebied. (bron: geopunt)

Figuur 24 CAI me focus op het deel ten (noord)westen van het plangebied. (bron: geopunt)

5. SYNTHESE

5.1. ARCHEOLOGISCH VERWACHTINGSPATROON

Op basis van bovenstaande informatie kan een archeologisch verwachtingspatroon naar voren worden geschoven. Er zijn geen bronnen beschikbaar om aan te tonen of het plangebied al dan niet bewoond was voor de 18de eeuw. Een eerste bruikbare kaart, namelijk de Ferrariskaart (1777) karteert het plangebied als akkerland voor wat betreft het noordelijk deel en moestuinen op het zuidelijke deel van het plangebied.

Op archeologisch vlak kan gesteld worden dat er in het algemeen een hoge potentiële waarde aan het terrein kan worden toegeschreven. Rondom het plangebied werd al enig archeologisch onderzoek uitgevoerd, vooral ter hoogte van de dorpskern.

Voor wat betreft de periode van de steentijden werden al enkele (prospectie)vondsten gedaan in de omgeving van het plangebied. Voor de pre-agrarische gemeenschappen (paleolithicum t/m neolithicum) was een ecologisch divers landschap belangrijk. De mens trok zijn tijdelijke kampementen meestal op langs overgangszones van nat naar droog, zoals bijvoorbeeld op droge zandruggen in beekvalleien. In dergelijke gradiëntzones zijn namelijk de rijkste en meest diverse voedingsbronnen aanwezig en was drinkwater binnen handbereik. Het plangebied is gunstig gelegen voor het aantreffen van een paleobodem en bijgevolg een steentijdsite. Het bevindt zich vlak naast een waterloop, de Alfortbeek, op de flank van een verhevenheid. Rondom het plangebied werd enkel ten oosten tijdens het onderzoek aan de Ketsersstraat steentijdartefacten gevonden binnen een landschappelijk onderzochte context. Andere vondsten uit de steentijden betreffen vondsten tijdens een veldprospectie

Bij de introductie van de landbouw werd de geschiktheid van de bodem voor het plegen van akkerbouw een cruciaal criterium. De eerste akkers werden op de vruchtbaarste en makkelijk te bewerken gronden aangelegd. De grond binnen het plangebied is geschikt voor landbouw. Het plangebied heeft als gevolg ook een hoog verwachtingspatroon met betrekking tot archeologische resten uit het neolithicum t.e.m. de (post)middeleeuwen. Vooral ten zuidwesten van het plangebied werden tijdens archeologische opgravingen archeologische bewoningssporen gevonden. De sporen en het vondstenmateriaal dateert uit de romeinse periode tot de nieuwe tijden. De vele romeinse artefacten in de dorpskern wijzen op een zekere aanwezigheid tijdens de romeinse periode.

Concluderend kan gesteld worden dat het potentieel op kenniswinst voor het plangebied hoog is, vanaf de steentijd tot de (post) middeleeuwen.

5.2. ONDERZOEKSVRAGEN

Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?
Er zijn geen bronnen beschikbaar om aan te tonen of het plangebied al dan niet bewoond was voor de 18de eeuw. Een eerste bruikbare kaart, namelijk de Ferrariskaart (1777) karteert het plangebied als akkerland voor wat betreft het noordelijk deel en moestuinen op het zuidelijke deel van het plangebied.

Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?
Er zijn geen gegevens bekend die een verstoring in de bodem aantonen.

Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?
Niet van toepassing.

Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?
De werken zullen een grote impact hebben op het aanwezige bodemarchief (graven funderingen, aanleg nutsleidingen, zwaar rollend verkeer).

Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?
De aan- of afwezigheid van een archeologische site kan op basis van het bureauonderzoek alleen niet vastgesteld worden.

Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?
Verder onderzoek wordt noodzakelijk geacht, dit wordt toegelicht in het Programma van Maatregelen.

6. BESLUIT

Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande aanvraag van een omgevingsvergunning met betrekking tot het verkavelen van gronden waarbij de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000m² of meer bedraagt. De totale oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt circa 15945m². Vandaar is men verplicht een archeologienota bij de aanvraag in te dienen. Het projectgebied bevindt zich niet in een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten is. Het valt noch in een beschermde archeologische site, noch in een vastgestelde archeologische zone.

Binnen het plangebied wordt een verkaveling gepland. In totaal zullen 41 loten worden verkaveld, 12 in het noorden, 8 in het westen, 9 in het zuiden en 12 loten meer centraal op het plangebied. Een u-vormige nieuwe wegenis zal de verbinding maken met de Desselgemstraat. Centraal op het terrein bevindt zich een groenzone met wadi.

De bodemkaart toont aan dat er zich binnen het plangebied zandbodems bevinden (met al dan niet een sterk verbrokkelde textuur B-horizont). Het plangebied is gunstig gelegen voor het aantreffen van een paleobodem en bijgevolg een steentijdsite. Het bevindt zich vlak naast een waterloop, de Alfortbeek, op de flank van een verhevenheid. De grond binnen het plangebied is geschikt voor landbouw. Het plangebied heeft als gevolg ook een hoog verwachtingspatroon met betrekking tot archeologische resten uit het neolithicum t.e.m. de (post)middeleeuwen.

De aan- of afwezigheid van een archeologische site kan op basis van het bureauonderzoek alleen niet vastgesteld worden. Verder onderzoek wordt noodzakelijk geacht, dit wordt toegelicht in het Programma van Maatregelen.

7. BIBLIOGRAFIE

- https://www.geopunt.be/kaart
- https://www.cartesius.be/CartesiusPortal/
- https://cai.onroerenderfgoed.be/
- https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/
- https://maps.nls.uk/ww1/trenches/

- Borremans M., 2015, *Geologie van Vlaanderen*, Academie Press, Gent.
- Casseyas, C. 1991, *Steentijd in zuidelijk West-Vlaanderen*. Onuitgegeven licentiaatsverhandeling KULeuven.
- Deschieter, J. & De Clercq, W. 1998: Sporen uit de vroege en late middeleeuwen bij archeologisch noodonderzoek in Deerlijk (W.-Vl.), *Archaeologia Mediaevalis 21*, 7.
- Despriet, Ph. 1980, Het Oudheidkundig Bodemonderzoek in het arrondissement Kortrijk in 1978, in: *De Leiegouw*, jg. XXII, afl. 4, p. 359-376.
- Despriet, Ph. 1978, Het oudheidkundig bodemonderzoek in het arrondissement Kortrijk in 1976, in: *De Leiegouw jg. XX*, afl. 1, p. 99-116.
- Despriet P., 1977, Deerlijk: Romaanse en romeinse nederzetting, in: *Archeologie 1977/2*, p. 70.
- Van Ranst E. & Sys C. 2000, *Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (Schaal 1x20 000),* onuitgegeven rapport.

8. FIGURENLIJST

Figuur 1 Topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt, NGI) 6
Figuur 2 Detail van de topografische kaart met aanduiding van het plangebied. (Bron: geopunt, NGI) 7
Figuur 3 GRB-basiskaart met aanduiding van het plangebied en betrokken perceelnummers. (Bron: geopunt) 7
Figuur 4 Recente orthofoto met aanduiding van het plangebied. (Bron: geopunt) 8
Figuur 5 Zicht vanuit het zuidoosten op het plangebied. (bron: google) 9
Figuur 6 Uitsnede uit het ontwerpplan. (bron: opdrachtgever) 10
Figuur 7 Digitaal Hoogtemodel met aanduiding van het projectgebied. (Bron: geopunt) 11
Figuur 8 Detail van het digitaal hoogtemodel met hoogteprofielen. (Bron: geopunt) 12
Figuur 9 Potentiële bodemerosiekaart met aanduiding van het projectgebied. (Bron: geopunt) 12
Figuur 10 Tertiair geologische kaart met aanduiding van het plangebied. (Bron: geopunt) 14
Figuur 11 Quartair geologische kaart met aanduiding van het plangebied. (Bron: geopunt) 15
Figuur 12 Uitleg type 3 Quartair geologische kaart. (Bron: geopunt) 16
Figuur 13 Uitleg type 3a. (bron: geopunt) 16
Figuur 14 Bodemkaart met projectie van het plangebied. (Bron: geopunt) 17
Figuur 15 Frickx-kaart (1744) met aanduiding van het projectgebied. (bron: geopunt) 20
Figuur 16 Ferrariskaart (1777) met aanduiding van het projectgebied. (Bron: geopunt) 20
Figuur 17 Atlas der Buurtwegen (ca. 1840) met aanduiding van het projectgebied. (Bron: geopunt) 21
Figuur 18 Kaart Vandermaelen (1846-1854) met aanduiding van het projectgebied. (Bron: geopunt) 21
Figuur 19 Popp-kaart (1842-1879) met aanduiding van het projectgebied. (Bron: geopunt) 22
Figuur 20 Orthofoto uit 1971. (Bron: geopunt) 23
Figuur 21 Orthofoto uit 1979-1990. (Bron: geopunt) 23
Figuur 22 CAI (Centraal Archeologische Inventaris) op GRB-basiskaart. (Bron: CAI en geopunt) 27
Figuur 23 CAI me focus op het deel ten oosten van het plangebied. (bron: geopunt) 28
Figuur 24 CAI me focus op het deel ten (noord)westen van het plangebied. (bron: geopunt) 28